

HANTAI SIMON

1922–2008

A Simon Hantai néven ismert Hantai Simon 1982 nyarán a velencei Madonna dell'Ortóban lemásolta a Jacopo Robustiként született Tintoretto sírfeliratát. A szöveg utolsó sorai lemaradtak ugyan, de Tintoretto temploma Hantai egy 1962-ben festett képén újra felbukkant. A Madonna köpenyéről eredetileg MARIALES-nak nevezett és az MD2 szám alatt is ismert hajtogatott vásznat a festő Tintoretto és a velencei utazás emlékére 1997-ben MARIALE DELL'ORTÓ-nak nevezte el.

Hantai 1982 nyarán azért járt Velencében, hogy a Biennálé francia pavilonjában állítsa ki a TABULAS című sorozatának vásznait. A biai svábkötények mángorolt, hajtogatott, préselt rácsmintáit monumentális dekorációba fordító képek Hantai *pliage* néven ismert, a batikolással rokon festői módszerével készültek. Az 1960 óta alkalmazott módszer során Hantai a gyűrt és csomózott vásznat befestette, majd kihajtotta és kisimította, és így a festékekkel nem érintkező fehéren és üresen maradt részek, valamint a festett felületek együtteséből véletlenszerűen összeálló mintákat hozott létre. A festett színes felület és a nem festett fehér egymás mellé rendelése láthatóvá tette a színérzékelés viszonylagosságát, és ahogy Mallarmé KOCKADOBÁS-ában, a látszólag jelentés nélküli fehéret tevékenyvé, a kép felületének szervezőelemévé tette.

Röviddel a velencei kiállítás után Hantai a párizsi Galerie Jean Fournier-ban mutatta be TABULAS LILAS elnevezésű fehéren-fehér képeit. A hét nagyméretű vászon a fehér poliszémiáját a festetlen vászon sárgásfehérje és a festett titánium fehér különbségeként mutatta meg. A TABULAS LILAS a festészet folytathatatlan-ságának és a festett kép halálának Kazimir Malevicstől Ad Reinhardtig és Daniel Burenig ívelő hagyományának része, ugyanakkor Hantai *pliage*-ának nagyon is valóságos záró darabja. A TABULAS LILAS bemutatását követően a festő visszavonult a művészeti élettől, és csak 1997-ben, amikor képei egy részét a Musée d'art moderne de la ville de Paris-nak adományozta, állított ki újra. Az ajándékozott festmények egyike az a MARIALES vagy MD2 vagy MARIALE DELL'ORTO, melynek címe a velencei utazás emlékét őrzi. Mi a köze Jacopo Robustinak Tintorettohöz, Simon Hantai-nak Hantai Simonhoz és a MARIALES-nak az MD2-höz vagy a MARIALE DELL'ORTÓ-hoz? Mi köze Tintoretto dell'Orto-beli, a teret fényes, sötét rétegekbe gyűrő UTOLSÓ ÍTÉLET-ének Hantai 1962-ben festett fénylő piszkoszöldjeihez, a gyűrt vászon felületén ülő festék vastag kidudorodásaihoz? Mi köze a falképnek egy csomózott absztrakt festményhez? Elképzelhető-e, hogy a nevek sokasága nem a genealógia és a történetmondás rendjében, hanem az egymásmellettség rendtelenségében él együtt?

Hantai deleuziánus festő volt, a történeteket és neveket nem az egymásra következés hierarchikus és vertikális rendjében, hanem a földön heverő és terjeszkedő rizómatikus rendtelenségben képzelte el. Mint csupa fehér párizsi műtermének padlóján, az egymást fedő könyvek, szótárak és füzetlapok mélyrétegei, úgy Hantai festészete is a felülírások és visszatérések, késleltetett találkozások és

felismerések összevisszaságában bomlik ki. A *pliage*, ahogy talán a nyugati festészet egész története, az ismétlések története, a sírfeliratok másolásáé, a befejezettedett képek újranézéséé, az időn átívelő *philia* nevében létrehozott társulásoké. Ahogy Manet és Velázquez, Cézanne és Poussin, Bacon és Rembrandt, úgy Hantai és Tintoretto. Tudva, hogy a névadás, a megfeleltetés már mindig és eleve utólagos, Hantai nyitottá tette saját életművét – képeit és életét – a folytonos retrospekcióra, a jelentések eltolására. Így lehetséges az, hogy az emlékezés és a festés palimpszesztjében a svábkötény gyerekkori emléke és a késő modernista absztrakció mintája – mint Proustnál az öltözékek optikája – egyszerre és egymást kioldva, de ugyanakkor láthatóvá téve, elfedve, de megidézve jelenik meg. A festészet története Hantai felől nézve a folytonos jelenben, a jelenre hozás aktusai-ban van jelen. És innen, a folytonos jelen felől nézve válik érthetővé a *pliage* Matisse-től öröklött színe, amely sohasem valaminek a színe, hanem a tér kitágításának, végtelenítésének az eszköze. Hantai *pliage*-a saját történetét minduntalan felülírva az idő, a tér és a festészet kapcsolatait is újramodellezi.

Maradt-e más választása Hantai Simonnak, mint hogy a festészet történetének tudatában, de azon kívülől változtassa meg a képek történetét? Lehetett-e Duchamp *ready made*-jei, Matisse papírkivágásai és Pollock csurgatott képei után a festészet történetének függőleges rendjét tudomásul véve festeni? A képfestés és a mángorlás munkáját festészetté emelő Hantai a háború utáni modernizmus zsákutcáit megkerülve olyan módszerre talált, amely az *idiota de sapientia* mintájára a kézművesmunka felől gondolta újra a festészet praxisának és médiumának képességét a gondolkodásra. Ha a festő buta, ahogy Marcel Duchamp gondolta (*bête comme un peintre*), de a festészet gondolkodik, ahogy Leonardo szeretete hinni (*cosa mentale*), mi más tehet a festő, mint hogy a falvédőt és a kötényt kérdésekre méltó képpé és teoretikus tárggyá teszi?

Hantai Simon 1922. december 7-én Bián született, és 2008. szeptember 12-én Párizsban, álmában halt meg.

Berecz Ágnes